

POSUDEK VEDOUČÍHO DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Koncepce FG problematiky v současných českých učebnicích pro vyšší ročníky víceletých gymnázií: stav a návrhy ke zlepšení

Autor práce: Vendula Lukášová

1. Obsah práce

Cíle, výzkumné otázky, hypotézy (*přiměřenost cílů, geografický charakter a relevance cílů, teoretické podložení hypotéz aj.*)

Učebnice zeměpisu představují v současné době fakticky jedinou konkrétní osnovu, která obsahově vymezuje dané vyučované předměty. Nejinak je tomu u učebnic pro vyšší ročníky víceletých gymnázií. V případě učebnic zeměpisu pro vyšší ročníky gymnázií se jedná mnohdy o poslední ucelený zdroj geografických informací vysokoškolsky vzdělané populace a to i těch, kteří pak pracují s geografickými informacemi či s daty charakterizujícími krajinu a nemají přitom geografické vzdělání. Nejenom vzhledem k této skutečnosti je třeba se zamyslet, zda struktura, obsah, forma a způsob podání současně dostupných učebnic zeměpisu splňuje náročné požadavky praxe, občanského života a obecného vzdělání. Kromě odborné obsahové stránky je nutné zvažovat, zda učebnice jsou konstruovány tak, aby dokázaly důležité informace vhodným a pochopitelným způsobem podat a zároveň zaujmout. Z těchto premis a z předešlé bakalářské práce Venduly Lukášové „Geomorfologické termíny v současných českých učebnicích pro vyšší ročníky víceletých gymnázií a střední školy“ vycházely úvahy pro definování diplomové práce, jejíž podstatou mělo být fundovaně zhodnotit rozsah a náplň FG témat v učebnicích zeměpisu pro vyšší ročníky víceletých gymnázií, včetně postižení aktuálních konceptuálních problémů. Téma se specifikováním cílů bylo zadáno v listopadu 2014, ovšem k dílčí modifikaci cílů do stávající podoby došlo na podnět studentky na jaře roku 2016. S touto úpravou mohlo dojít i ke zpřesnění názvu práce, který by lépe vystihoval obsah redefinované diplomové práce.

Práce s literaturou (*teoretické ukotvení práce, diskuse a kritické zhodnocení literatury aj.*)

Práce s literaturou je řádně a velmi dobře využito v rešeršní části, škoda, že se vše nepromítlo i do diskusní části. Studentka použila pro řešení diplomové práce, tj. hodnocení učebnic, aktuálně dostupné učebnice, které splňovaly podmínky zadání. Kromě hodnocených učebnic byly pro diplomovou práci aktivně využity 3 desítky domácích zdrojů a jedna práce slovenská z dob Československa. Handicapem je absence zahraniční literatury, resp. výsledků analýz, které byly zmíněny jen zprostředkovaně skrz jiné česky psané práce majících často charakter kvalifikačních prací bez řádného recenzního řízení. Toto ovlivňuje ne zcela kompletní naplnění bodu 4 (cílů práce) v zadání. Jediný zahraniční zdroj uvedený v seznamu literatury není bohužel nikde v textu citován. Bohužel u citování zdrojů se zejména v první třetině textu objevují nedostatky typu absence vrocení (např. str. 14, „Podle Eisenhutha ...“; str. 74, „...Hrabí ...“; u popisků obrázků 1, 2, 3 atd.) citovaného díla apod. Tyto nedostatky souvisejí s problémem používáním sekundárních zdrojů a tedy sekundárních citací, které nejsou technicky správně provedeny. Správně by měly být zdroje dohledány a použity v primární podobě, se snahou o vyvarování se sekundárním či dokonce vícenásobným citacím z citací. Nicméně z textu je patrné a autorka to dává v textu najevo, kdy jde o převzaté myšlenky a tvrzení. Tedy výše popsané nedostatky jsou kombinací formálních chyb a přebírání primárních informací ze sekundárních zdrojů. Nejedná se tedy o problém s citační etikou.

Metodika práce (*vhodnost aplikovaných metod, kvalita a vhodnost použitých dat aj.*)

Metodická část je pojata standardně. V práci jsou popsány použité metody, které jsou přejaty z české literatury. Metodický postup se snaží kvantifikovat učebnice po obsahové stránce, zastoupení jednotlivých dílčích disciplín FG, dále zhodnotit obtížnost textu a didaktickou vybavenost. K převzaté metodice Nestlerová-Průcha-Pluskal je třeba říci, že kategorie „počet opakovaných pojmů“ je na jiné úrovni klasifikace než ostatní kategorie a tudíž to vnáší do hodnocení chybu. Toto mohlo být zmíněno buď u samotného představení metody a nebo v příslušné části diskuse.

Analytická část práce (*správnost a interpretace výsledků, detailnost, struktura a provázanost analýzy*)

Získané výsledky jsou na základě využitého metodického aparátu vizualizovány grafy či tabulkami, které obsahují absolutní či poměrové jednotky. Argumentace použitá v diskusi je víceméně správná, nicméně mohla by být širší a jít do větší hloubky. Například u hodnocení obtížnosti textu se vzhledem k metodice nabízejí mnohé argumenty, se kterými je třeba počítat a které ukazují na to, že tuto metriku je třeba brát vzhledem k objektivním slabším metodiky spíše jako orientační. Zajímavé by bylo a přímo se vybízí porovnat syntaktickou a sémantickou obtížnost textu v učebnicích zeměpisu s jinými učebnicemi, které byly zmíněny v rešerši. Totéž platí i pro jiné sledované kvality učebnic. Trochu záhadně se jeví konstatování na straně 75 o konceptuální shodě současných učebnic s učebnicemi z 80. a 90. let minulého století, ačkoliv v práci nejsou pro to předneseny žádné důkazy. Velká část výsledků nemá adekvátní odraz v diskusi, což je škoda a považuji to za největší nedostatek celé práce a jsem hluboce přesvědčen, že to není tím, že by to Vendula Lukášová nebyla schopná zvládnout.

Závěry práce (*odpovědi na výzkumné otázky, zasazení závěrů do širšího kontextu výzkumu aj.*)

Práce zhodnotila učebnice dle jednotlivých nedefinovaných komponent, což bylo podstatou práce. Výsledková pasáž je rovněž nejcennější částí práce. Nicméně v práci postrádám celkové explicitní zhodnocení učebnic a jejich seřazení dle výsledků sledovaných charakteristik, jejich srovnání s jinými učebnicemi, ať už zahraničními či z jiných zejména přírodovědných oborů. Bylo by tak možné výsledky a hodnoty koeficientů lépe zasadit do souvislostí. Stejně tak by bylo vhodné do práce zahrnout vztah a potenciální využití hodnocených učebnic při různých způsobech výuky. Závěr je z podstatné části pojat jako souhrn a rekapitulace.

2. Formální náležitosti práce (*zatrhněte Vaši volbu*)

Formální úprava: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Stylistická úroveň: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Citační úroveň: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Komentář (*vč. kvality grafiky, (ne)přiměřenosti délky práce aj.*)

Lze konstatovat, že došlo oproti minulé verzi k podstatnému zlepšení formální (snížení počtu překlepů, chybějících písmen, pravopisných chyb, provázání příloh s textem atd.) a stylistické úrovně práce. Nicméně přesto v práci zůstaly z nepochopitelných důvodů mnohé formální nedostatky, které byly zmíněny a konkrétně označeny v minulé verzi, zejména jde o problematiku způsoby vyjadřování, a proto bohužel musím opět uvést znovu tytéž chyby a příklady „...fyzická geografie ukrývá.“ (str. 10, má být obsahuje či zahrnuje, mýněny dílčí disciplíny FG), „...nakladatelství spolu konkurují...“ (str. 23), „Nejvíce je ve většině regionálních učebnic zastoupena litosféra...“, (str. 54),

„Fyzická geografie se v těchto učebnicích vyskytuje pouze jako místopis.“ (str. 77) atd. Stejně tak zůstaly v textu některé formulace, které nedávají smysl (např. na str. 43 „Vzorky textů nebyly vybírány nijak konkrétně, ale každý desátý vzorek z učebnice.“). Obdobně je to s používáním plurálu majestatis, kde sice nadužívání 1. osoby množného čísla bylo omezeno, ale přesto se v textu objevuje.

Popisky mnohých obrázků a tabulek nejsou příliš konkrétní, lakonické a také se stejné popisky objevují u různých tabulek (např. tab. 4, 6, 7, 8). K formálním chybám je třeba přiřadit i to, že v tabulkách jsou užívány zkratky, které nejsou u vlastního obrázku vysvětleny a je třeba je dohledávat v textu. Obdobně není příliš vhodné a ani přehledné užívání místo názvů hodnocených učebnic jen nakladatelství (např. tab. 6, 7), kde vznikla.

Zahrnutí tvarů reliéfu do části litosféra lze označit za nesprávné vzhledem k tomu, jak je litosféra definována a jak jsou definovány tvary reliéfu. Vizualizace poměrového zastoupení tématických celků FG v grafu na obrázcích 7, 8, 9 je zavádějící, neboť evokuje možnost více než 100% podílu.

U tabulek vyjadřujících jednotlivé hodnocené komponenty by bylo vhodnější seřadit učebnice sestupně či vzestupně, abecední pořadí je v momentě prezentace izolovaných tabulek neopodstatněné a málo názorné.

3. Souhrn

Celkové zhodnocení práce (vč. přístupu studenta, přínosů práce, provázanosti teoretické a analytické části aj.)

Jelikož jsem finální verzi práce viděl, podobně jako u minulé verze, až v době jejího odevzdání, tak jsem se musel vyjádřit i k těm aspektům a zejména nedostatkům práce, které by bylo možné odstranit v rámci konzultací. Z druhé strany lze říci, že Vendula Lukášová pracovala samostatně. Celkově předložená práce je na vyšší úrovni, než předešlá verze, která byla zatížena velkým množstvím faktických a formálních chyb. Velmi mne mrzí, že řada chyb, na něž bylo upozorněno minule, nebyla odstraněna. Přesto lze konstatovat, že práce přináší zajímavé a originální výsledky, má charakter původní vědecké práce a svojí strukturou a obsahem odpovídá standardům odborného textu, které ji činí způsobilou k tomu, aby byla doporučena k obhajobě.

Předloženou práci **doporučuji / nedoporučuji** k obhajobě. (zatrhněte Vaši volbu)

Otázky k obhajobě

1) Co je to litosféra, jak je definována a jaký je její vztah k reliéfu s jednotlivými tvary? Konfrontujte toto s větou na str. 54: „Nejvíce je ve většině regionálních učebnic zastoupena litosféra, kde autoři popisují povrch daného území (obr. 8).“

2) Mohla by autorka na základě výsledků vlastního šetření říci, na jaký typ výuky jsou hodnocené učebnice nadesignovány a která učebnice je uzpůsobena pro využití v různých přístupech realizace výuky.

Datum: 14. května 2018

Autor posudku: RNDr. Marek Křížek, Ph.D. (KFGG PŘF UK)

Podpis: